

ZDENKA DUKAT — IVAN MIRNIK

Arheološki muzej u Zagrebu

AUREUS KVINTA KONFUCIJA

UDK 904:737.122.1(37)

Izvorni znanstveni rad

Autori objavljuju jedinstveni primjerak Kvinta Kornuficija s poprsjem Afrike na licu, nađen prije godine 1927. u okolici Siska. Zlatnik je kovan godine 42. p.n.e u Africi.

Godine 1927. u sastav zagrebačke numizmatičke zbirke uvršten je jedinstveni i na svijetu do danas jedini poznati primjerak zlatnog novca Kvinta Kornuficija s poprsjem personifikacije Afrike na licu. Nađen je sredinom dvadesetih godina ovog stoljeća na nekoj njivi u okolici Siska, nalazišta i prebogatog starim novcem. Seljak koji je iskopao *aureus* ubrzo je svoj nalaz prodao Mariji Vukelić, vlasnici izlatarske radnje u Sisku. Vijest o značajnom primjerku novca doprla je do Viktora Hoffillera, upravitelja Arheološkog muzeja u Zagrebu, te je on bez oklijevanja otputovao u Sisak i otkupio zlatnik za cijenu od 7000 dinara, svotu na brzu ruku skupljenu iz vlastitog džepa i ušteđevine svoje supruge. Tek kasnije, nakon dužih administrativnih procedura s ministarstvima u Beogradu, novac je povraćen. Marija Vukelić bila je upoznata s pravom vrijednosti zlatnika, ali je ipak pristala na cijenu koju je muzej mogao ponuditi. Riječ je o slijedećem novcu:

Lice: poprsje Afrike desno; u nabranoj odjeći, sa slonovskom kožom; otraga dva usporedna koplja. Uokolo biserna kružnica.

Naličje: Q.CORN VFICI AVGVR.IMP; Q. Cornuficius, u augurskoj odjeći, zastrte glave, stoji nalijevo; u desnici drži *lituus*; desno Juno Sospita stupa nalijevo, u dugačkoj haljini, s kozjom kožom preko glave, u sandalama; naoružana kopljem i štitom; na lijevom ramenu joj sjedi gavran; desnicom ovjenčava Kvinta Kornuficija lovorovim vijencem. Biserna kružnica.

(zlato, promjer 20,5 mm, težina 8,11 g; ♂←—; Arheološki muzej u Zagrebu, inventarska knjiga rimskog republikanskog novca, br. 1397; vrlo dobro sačuvan primjerak, s tragom udarca na čelu i slijepoočnici Afrike na licu, te štitu Junone Sospite na naličju).

Prvi je opisani zlatnik objavio V. Hoffiller¹, kao prilog u spomenici posvećenoj Ferdi Šišiću, i smjestio ga u povijesni okvir. Nešto kasnije predstavlja ga znanstvenoj javnosti i poznati numizmatičar M. v. Bahrfeldt², a posljednji je pisao o zagrebačkom unikatu i uvrstio ga u svoj katalog novca rimske republike M. Crawford³, no kako nije imao na raspolaganju odljevak u sadri, reproducirao je sličan primjerak u srebru, vlasništvo Britanskog muzeja u Londonu.

Quintus Cornuficius, sin Kvinta Kornuficija, igrao je dosta zapaženu ulogu u političkom i vojnom životu rimske države polovicom prvog stoljeća prije naše ere⁴. Novac koji je kovao, vezan je, bez sumnje, s njegovim boravkom u Africi kao namjesnika s prokonzularnim imperijem. Na novcu se ne spominju ni Cezar, ni trijumviri, ni Pompej, što znači da je kovao u svoje ime s naglaskom na samu Afriku (lice novca) i na sebe kao augura, te na svoje lanuvijsko podrijetlo (lik božice Junone Sospite, koje se glavno svetište nalazilo u Lanuviju⁵). Vrlo kratko vrijeme kovanja aurea i denara pada u godinu 42. p.n.e., prije bitke kod Utike, u kojoj Quintus Cornuficius gubi život. Jedan tip denara Kornuficija restauriran je za Trajana.

Novci Kvinta Kornuficija su zbog kratkog razdoblja izdavanja vrlo rijetki i s tek nekoliko primjeraka zastupljeni u svjetskim zbirkama. Od zlatnika je poznat tip s glavom Jupitera Amona na aversu,⁶ dok je revers kod svih tipova isti, te isti tip srebrnika⁷. Tu je i tip sa Cererom na licu⁸, te konačno i treći tip s poprjem Afrike na licu⁹. Od zlatnika s glavom Jupitera Amona postoje dva sačuvana primjerka izrađena istim kalupom, oba iz ostave davno nađene u Brescellu, jedan u Beču (inv. br. 4314), a drugi u Parizu (inv. br. 94). *Aureus* s glavom Cerere na prednjoj strani nije još do danas otkriven.

Među prvim numizmatičkim piscima koji su se osvrnuli na novac Kvinta Kornuficija bili su Baudelot de Dairvail¹⁰, T. Pembroke¹¹ kao i veliki J. Eckhel u dva svoja djela¹². Slijede T. E. Mionnet¹³, i A. Blanchet¹⁴. Kornuficijev je novac

¹ V. Hoffiller. Dva zlatna rimska novca iz Siska. Inhalt. Zwei römische Goldmünzen aus Siska. *Šišićev Zbornik. Mélanges ŠiSić*. Zagreb 1929, 620-621, sa slikom.

² M. v. Bahrfeldt. Römische Goldmünzen. *Blätter für Münzfreunde* (Halle/Saale), 4/1931, 614, 245, tab. 374, 5.

³ M. Crawford. *Roman Republican Coinage*. Cambridge 1974, 519, br. 509, 3.

⁴ *RE* 4, Stuttgart 1901, 1624-1630.

⁵ E. A. Sydenham. *The Coinage of the Roman Republic in the British Museum*, II. London 1910, 577.

⁶ H. A. Grueber. *Coins of the Roman Republic in the British Museum*, II. London 1910, 577.

⁷ H. A. Grueber, o.c. p. 578, 26.

⁸ H. A. Grueber, o.c. p. 578, 27.

⁹ H. A. Grueber, o.c. p. 578, 28.

¹⁰ Baudelot de Dairval. *Explication d'une médaille de la famille Cornuficia*. Paris 1717.

¹¹ Numismata antiqua in tres partes divisa, collegit olim et aeri incidi vivens curavit Thomas Pembrochia et montis Gomerici Comes III 1746, Tab. 9.

¹² J. Eckhel. *Catalogus Musei Caesarei Vindobonensis numorum veterum*, II. Vindobonae 1779, 33; *idem: Doctrina numorum veterum*, II, 5, Vindobonae 1795, 195-196.

¹³ T. E. Mionnet. *De la rareté et du prix des médailles romaines*, I. Paris 1827, 30.

¹⁴ A. Blanchet. *Les Monnaies Romaines*. Paris 1896, Tab. II, 8.

uvršten i u sveobuhvatne kataloge novca rimske republike E. Babelona¹⁵, H. A. Gruebera¹⁶ E. A. Sydenhama¹⁷ i M. Crawforda¹⁸, a opisao ga je i M. V. Bahrfeldt¹⁹.

¹³ E. Babelon. Description historique et chronologique des monnaies de la République romaine vulgairement appelées monnaies consulaires, I. Paris 1885, 433-435, 1-4.

¹⁶ H. A. Grueber, o.c. pp. 577-578, 26-28.

¹⁷ E. A. Sydenham o.c. is M. Crawford, o.c. pp. 100, 517, 604, 742; br 509, 14

¹⁹ M. v. Bahrfeldt, o.c.

OPIS TABLE
DESCRIPTION OF PLATE

^
TABLA 1
PLATE 1

Quintus Cornuficius, *aureus*, Crawford 509,3.

SUMMARY
THE *AUREUS* OF QUINTUS CORNUFICIUS

In 1927 the Archaeological Museum in Zagreb acquired the unique *aureus* struck by Q. Cornuficius in Africa in 42 B. C. The gold coin had been undug by a peasant somewhere in the vicinity of Sisak, the ancient Siscia, a site extremely rich in finds of old coins. Subsequently the coin was sold to Marija Vukelić, who owned a goldsmith's shop in Sisak. It was then purchased by V. Hoffiller, the director of the Archaeological Museum in Zagreb for the amount of 7000 dinars. Two years later V. Hoffiller published the *aureus* in an article written especially for the *Festschrift* dedicated to the Croatian historian F. Šišić. A few years later, in 1931, it was again published by M.v.Bahrfeldt. Both authors also gave reproductions of the coin in the scale 1:1. The latest author to have listed it was M. Crawford in his *Roman Republican Coinage*.

The obverse of the *aureus* shows the bust of Africa to the right, draped and wearing elephant's skin, while there are two parallel spears behind and a border of dots around. On the reverse there is the figure of Q. Cornuficius, standing to the left, wearing augur's clothes, with his head veiled and a *lituus* in his right hand. On his left there is Juno Sospita, in long dress, with goat's skin covering her head, wearing sandals. A raven is perching on her left shoulder, and she is holding a spear and a shield. With her right hand she is crowning Q. Cornuficius with a laurel-wreath. The legend is: Q.CORN VFICI AVGVR.IMP and there is a border of dots. Its diameter is 20,5 mm and its weight 8.11 g, and its catalogue number 1937. The specimen is in a very good condition, except for the traces of a blow on the forehead of Africa on the obverse and the shield on the reverse.

